FIL-PRIM'AWLA TAL-QORTI ĊIVILI

(Sede Kostituzzjonali)

IMĦALLEF

ONOR. JOSEPH R. MICALLEF LL.D.

ILLUM, il-Ħamis, 15 ta' Novembru, 2018

Kawża Numru 12 (Kost.)
Rik. Nru. 20/16JRM

Roderick **CASTILLO**

vs

AVUKAT ĠENERALI u Kummissarju tal-Pulizija

Il-Qorti:

Rat ir-Rikors imressaq fit-12 ta' Frar, 2016, li bih u għar-raġunijiet hemm imsemmija, ir-rikorrent talab li din il-Qorti (i) ssib li huwa ġarrab ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq kemm taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni tar-Repubblika ta' Malta (aktar 'il quddiem imsejħa "il-Kostituzzjoni") u l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni għall-Protezzjoni tad-Drittijiet tal-Bniedem u tal-Libertajiet Fundamentali (aktar 'il quddiem imsejħa "il-Konvenzjoni") ladarba fiż-żmien ta stqarrija lill-Pulizija, hu ma tħalliex ikun mgħejjun minn avukat tal-fiduċja tiegħu u l-liġi ma kenitx tipprovdi u la għall-aċċess għal avukat tal-fiduċja

tiegħu u lanqas li l-persuna investigata u miżmuma mill-Pulizija tingħata l-jedd għall-għajnuna ta' avukat imqabbad minnha u kif ukoll minħabba li l-liġi ma kinitx tagħtih ukoll aċċess għall-'*file*' tal-Pulizija; u (ii) li tagħtih dawk ir-rimedji effettivi u xierqa fiċ-ċirkostanzi;

Rat id-degriet tagħha tat-18 ta' April, 2014, li bih appuntat ir-Rikors għas-smigħ tat-22 ta' Mejju, 2014, u ordnat li ssir in-notifika wkoll lill-intimati;

Rat it-Tweġiba mressqa mill-intimati fl-1 ta' Marzu, 2016, li biha laqgħu għall-azzjoni attriċi fil-mertu billi qalu li t-talbiet tar-rikorrent ma jmisshomx jintlaqgħu għaliex ma jwasslu għall-ebda ksur tal-jeddijiet tiegħu. Il-fatt waħdu li persuna li tkun interrogata bla ma jkollha l-għajnuna ta' avukat ma jġibx ksur tal-jedd tagħha għal smigħ xieraq. Fil-każ tar-rikorrent, ma jirriżultax li hu kien imġiegħel jagħmel l-isqarrija, u, qabel ma għażel li jagħmilha, kien imwissi li dak li kien se jgħid sata' jintuża b'xhieda kontrih jekk ikollu każ quddiem xi qorti. Żiedu jgħidu li r-rikorrent tant fehem dik it-twissija li, matul l-istqarrija, wera li kien jaf x'għandu jwieġeb u meta ma għandux iwieġeb u baqa' sieket. Qalu wkoll li din ma kinitx l-ewwel darba li r-rikorrent kien f'din il-qagħda li jagħmel stqarrija lill-Pulizija. Minbarra dan, jgħidu li r-rikorrent ma qajjem qatt il-kwestjoni taċ-ċirkostanzi marbuta mat-teħid tal-istqarrija waqt li kien miexi kontrih il-każ quddiem il-Qorti tal-Maġistrati. Ladarba fiż-żmien li r-rikorrent ta l-istqarrija l-liġi ma kinitx tippermetti li persuna arrestata tkun mgħejjuna minn avukat, għaldaqstant ir-rikorrent ma jistax jilminta minn ksur ta' xi jedd tiegħu fil-liġi. Temmew jgħidu li, jekk kemm-il darba l-Qorti kellha ssib li r-rikorrent tabilħaqq ġarrab ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq minħabba f'dak li ġara, ir-rimedju għandu jkun sempliċi dikjarazzjoni ta' tali ksur;

Rat il-provi dokumentali mressqa mir-rikorrent;

Semgħet ix-xhieda mressqa mill-intimati u kif ukoll rat il-provi dokumentali mressqin minnhom;

Rat id-degriet tagħha tas-6 ta' Diċembru, 2016[1], li bih iddikjarat magħluq l-istadju tal-ġbir tal-provi u tat lill-partijiet żmien biex iressqu s-sottomissjonijiet tagħhom bil-miktub;

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mir-rikorrent fid-9 ta' Frar, 2017[2];

---

[1] Paġ. 151 tal-proċess
[2] Paġġ. 161 sa 174 tal-proċess

Rat in-Nota ta' Sottomissjonijiet imressqa mill-intimati fis-17 ta' Mejju, 2017[3], bi tweġiba għal dik tar-rikorrent;

Rat l-atti kollha tal-kawża;

Rat id-degrieti tagħha li bihom ħalliet il-kawża għas-sentenza;

Ikkunsidrat:

Illi din hija azzjoni ta' lment ta' ksur ta' jedd fundamentali għal smigħ xieraq. Ir-rikorrent jilminta li ġarrab ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq fi proċeduri li ttieħdu kontrih quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali marbuta ma' traffikar ta' droga, u dan minħabba li fl-ebda waqt matul l-interrogazzjoni li kienet qiegħda tagħmillu l-Pulizija sakemm dam arrestat ma kien ingħata l-opportunità li jkellem avukat jew li jkun mgħejjun minn avukat tal-għażla tiegħu. Jgħid li, minħabba f'hekk, huwa nstab ħati minn dik il-Qorti tal-akkużi mressqa kontrih u issa li appella mis-sentenza, iqis li l-istqarrija li għamel u li ntużat mill-Prosekuzzjoni bħala prova kontrih se ġġiblu ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq;

Illli l-intimati Avukat Ġenerali u Kummissarju tal-Pulizija laqgħu għall-azzjoni attriċi billi qalu li t-talbiet tar-rikorrent ma jmisshomx jintlaqgħu għaliex ma jwasslu għall-ebda ksur tal-jeddijiet tiegħu. Il-fatt waħdu li persuna li tkun interrogata bla ma jkollha l-għajnuna ta' avukat ma jġibx ksur tal-jedd tagħha għal smigħ xieraq. Fil-każ tar-rikorrent, ma jirriżultax li hu kien imġiegħel jagħmel l-isqarrija, u, qabel ma għażel li jagħmilha, kien imwissi li dak li kien se jgħid sata' jintuża b'xhieda kontrih jekk ikollu każ quddiem xi qorti. Żiedu jgħidu li r-rikorrent tant fehem dik it-twissija li, matul l-istqarrija, wera li kien jaf x'għandu jwieġeb u meta ma għandux iwieġeb u baqa' sieket. Qalu wkoll li din ma kinitx l-ewwel darba li r-rikorrent kien f'din il-qagħda li jagħmel stqarrija lill-Pulizija. Minbarra dan, jgħidu li r-rikorrent ma qajjem qatt il-kwestjoni taċ-ċirkostanzi marbuta mat-teħid tal-istqarrija waqt li kien miexi kontrih il-każ quddiem il-Qorti tal-Maġistrati. Ladarba fiż-żmien li r-rikorrent ta l-istqarrija l-liġi ma kinitx tippermetti li persuna arrestata tkun mgħejjuna minn avukat, għaldaqstant ir-rikorrent ma jistax jilminta minn ksur ta' xi jedd tiegħu fil-liġi. Temmew jgħidu li, jekk kemm-il darba l-Qorti kellha ssib li r-rikorrent tabilħaqq ġarrab ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq minħabba f'dak li ġara, ir-rimedju għandu jkun sempliċi dikjarazzjoni ta' tali ksur;

[3] Paġġ. 176 sa 184 tal-proċess

Illi mill-fatti li joħorġu mill-atti tal-kawża jirriżulta li fil-lejl ta' bejn id-disgħa (9) u l-għaxra (10) ta' Mejju tal-2008, ir-rikorrent u persuna oħra li kienet miegħu kienu arrestati fi stabbiliment kummerċjali wara li nstabu xi pilloli '*ecstacy*' fuq il-persuna li kienet mar-rikorrent. Dak il-ħin, ir-rikorrent qal li l-pilloli kienu tiegħu u kien fi ħsiebu jikkunsmahom hu, u li kien tahom imqartsin lill-persuna l-oħra biex iżżommhomlu bla ma kienet taf x'kienu;

Illi r-rikorrent inżamm arrestat u ttieħed fid-Depot tal-Kwartieri Ġenerali tal-Pulizija. Fl-10 ta' Mejju, 2008, ir-rikorrent ta stqarrija lill-Pulizija[4]. Huwa għażel li jiffirmaha u kif ukoll it-twissija li seta' ma jwieġeb xejn minn dak li kien mistoqsi u li kulma jwieġeb seta' jinġieb bi prova. Meta r-rikorrent ta l-istqarrija ma kienx preżenti avukat u lanqas tkellem ma' xi avukat matul il-ħin kollu li nżamm arrestat. Dwar il-ħin li ttieħdet l-istqarrija hemm provi ma jaqblux mogħtija mill-istess xhud: dan qed jingħad minħabba li l-ħin indikat fl-istqarrija huwa "1.45". L-Ispettur li quddiemu saret kien xehed kemm quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali (fejn qal li l-stqarrija ħadha fl-10 ta' Mejju, 2006, fis-sagħtejn neqsin kwart ta' filgħodu[5]), filwaqt li quddiem din il-Qorti qal li l-istqarrija ttieħdet fl-10 ta' Mejju, 2006, wara nofsinhar, u wara li ta lir-rikorrent żmien biex jistrieħ qabel jibda jinterrogah[6];

Illi l-intimat Avukat Ġenerali ordna lill-Pulizija Eżekuttiva biex tmexxi l-proċeduri kontra r-rikorrent għall-finijiet tal-artikolu 120A(2) tal-Kapitolu 31 tal-Liġijiet ta' Malta quddiem il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali;

Illi fl-20 ta' April, 2009[7] il-Pulizija Eżekuttiva ħarġet it-taħrika kontra r-rikorrent u xlietu bi traffikar u wkoll b'pussess ta' mediċina ristretta u psikotropika u b'reċidività;

Illi b'sentenza mogħtija fil-11 ta' Diċembru, 2013[8], il-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali sabet lir-rikorrent ħati tal-akkużi kollha miġjuba kontrih u ikkundannatu għal disa' (9) xhur priġunerija u għall-ħlas ta' multa ta' elf u ħames mitt euro (€ 1,500). Ta' min jgħid li, f'biċċa sewwa mill-kunsiderazzjonijiet li għamlet dik il-Qorti fis-sentenza mogħtija minnha, stħarrġet il-pożizzjoni 'kostituzzjonali' tal-akkużat dwar

---

[4] Dok f'paġġ. 28 – 9 tal-proċess
[5] Xhieda tiegħu tat-23.3.2011 f'paġ. 30 – 2 tal-proċess. Din ix-xhieda taqbel max-xhieda mogħtija minn PC760 quddiem l-istess Qorti dakinhar ukoll, ara Dok "AG2" f'paġġ. 140 – 1 tal-proċess
[6] Xhieda tiegħu tat-18.10.2016, f'paġġ. 134 – 5 tal-proċess
[7] Dok "AG1" f'paġ. 139 tal-proċess
[8] Dok "KP", f'paġġ. 153 – 8 tal-proċess

stqarrija mogħtija bla ma kien mgħejjun minn avukat, u dan fid-dawl ta' xi deċiżjonijiet li kienu ngħataw mill-Qorti Kostituzzjonali f'dawk iż-żminijiet[9] ;

Illi r-rikorrent ressaq appell mill-imsemmija sentenza u, fil-mori tal-appell imsemmi, fetaħ din il-kawża fit-12 ta' Frar tal-2016;

Illi għal dak li jirrigwarda l-aspetti ta' dritt marbutin mal-kawża din il-Qorti tibda biex tgħid li l-ilment imressaq mir-rikorrent dwar il-ksur tal-jedd fundamentali allegat minnu jirrigwarda n-nuqqas tal-liġi li, fiż-żmien li huwa ta l-istqarrija tiegħu ma kellux u ma kienx jingħata li jkollu avukat biex jgħinu jew jagħtih parir. Ir-rikorrent jilminta wkoll li l-liġi dak iż-żmien lanqas kienet tagħti lill-persuna arrestata jedd ta' aċċess għat-tagħrif li l-Pulizija jkollha dwaru fil-waqt li jkun qiegħed jagħti l-istqarrija;

Illi l-Qorti tirrileva li dan huwa każ fejn il-proċess imniedi kontra r-rikorrent għadu ma ntemmx. Għalkemm huwa minnu li ngħatat sentenza minn Qorti tal-ewwel grad li sabitu ħati tal-akkużi miġjuba kontrih, ir-rikorrent appella minn dik is-sentenza u, safejn taf din il-Qorti (u ma ġietx mgħarrfa mod ieħor minn l-ebda waħda mill-partijiet sa ma qiegħda tingħata din is-sentenza) sallum il-proċeduri f'dak il-grad għadhom għaddejjin. Għalhekk, sallum ma għad hemm l-ebda sentenza kontrih li saret ġudikat;

Illi l-Qorti tqis **l-ilment tar-rikorrent fil-mertu** jissawwar kemm fuq l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u kif ukoll fuq l-artiklu 6(3)(ċ) tal-Konvenzjoni;

Illi **għal dak li jirrigwarda l-allegat ksur taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni**, għandu jingħad li, fil-partijiet tiegħu rilevanti għal dan il-każ, dak l-artikolu jipprovdi li: "*(1) Kull meta xi ħadd ikun akkużat b'reat kriminali huwa għandu, kemm-il darba l-akkuża ma tiġix irtirata, jiġi mogħti smigħ xieraq għeluq żmien raġonevoli minn qorti indipendenti u imparzjali mwaqqfa b'liġi. ... (5) Kull min jiġi akkużat b'reat kriminali għandu jiġi meqjus li jkun innoċenti sakemm jiġi pruvat jew ikun wieġeb li huwa ħati: Iżda ebda ħaġa li hemm fi jew magħmula skond l-awtorità ta' xi liġi ma titqies li tkun inkonsistenti ma' jew bi ksur ta' dan is-subartikolu safejn dik il-liġi timponi fuq xi persuna akkużata kif intqal qabel il-piż tal-prova ta' fatti partikolari. (6) Kull min ikun akkużat b'reat kriminali - ... (ċ) għandu jitħalla jiddefendi ruħu personalment jew permezz ta' rappreżentant legali u min ma jkunx jista' jħallas għal rappreżentanza legali hekk kif tkun meħtieġa raġonevolment miċ-ċirkostanzi tal-każ tiegħu jkollu dritt li jkollu dik ir-rappreżentanza bi spejjeż*

[9] Issemmew is-sentenzi Charles Steven Muscat vs Avukat Ġenerali (8.10.2012) u Pulizija vs Jesmond Camilleri (App. Krim. 18.4.2013) u Kost 31.5.2013 fil-kawża fl-ismijiet John Attard vs Onor. Prim Ministru et

pubbliċi; ... (10) Ebda persuna li tgħaddi proċeduri għal reat kriminali ma għandha tkun obbligata li tixhed fil-proċeduri kontra tagħha";

Illi l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ta' Malta jagħmilha ċara li l-jedd ta' smigħ xieraq fil-qafas ta' proċeduri kriminali jiddependi minn (a) akkuża li (b) tkun qegħda tinstama' minn Qorti indipendenti u imparzjali mwaqqfa b'liġi. Dan l-artikolu ġie mfisser mill-Qrati tagħna bħala li japplika biss fejn ikun inbeda proċediment quddiem qorti li, fl-għeluq ta' dak il-proċediment, tista' tasal biex tagħti deċiżjoni li tiddetermina l-ħtija jew in-nuqqas ta' ħtija tal-persuna akkużata. Għalhekk, tqies li d-dispożizzjonijiet tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni la jgħoddu dwar proċeduri quddiem il-Qorti Kriminali bħala Qorti Inkwirenti[10] u lanqas għal proċeduri quddiem il-Qorti Kriminali bħala Qorti Istruttorja[11];

Illi fid-dawl taċ-ċirkostanzi li fuqhom ir-rikorrent jibni l-każ tiegħu tal-lum, għandu joħroġ ċar li dawn jirreferu għal qagħda li kienet teżisti qabel ma r-rikorrent kien imqar tressaq quddiem qorti biex iwieġeb għal akkuża magħmula kontrih. F'każ bħal dak, id-dispożizzjonijiet tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni ma jkunux għadhom bdew jgħoddu[12]. Madankollu, wieħed jista' jgħid li fil-fatt il-Pulizija nqdiet bl-istqarrija wara li ressqet lir-rikorrent quddiem il-Qorti ta' Ġudikatura Kriminali u l-fatt li dik l-istqarrija tagħmel parti mill-inkartament taf tiġbed fuqha l-istħarriġ tal-ilment tar-rikorrent mil-lenti tal-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni wkoll jekk kemm-il darba dik l-istqarrija kellha titħalla f'dak l-inkartament f'każ li l-proċediment jitwassal għall-ħruġ formali ta' Att ta' Akkuża[13]. Minbarra dan, ħareġ ukoll li fost il-kunsiderazzjonijiet magħmulin mill-Qorti tal-Maġistrati (Malta) bħala Qorti ta' Ġudikatura Kriminali fis-sentenza tagħha tal-11 ta' Diċembru, 2013, saru bosta li jirrigwardaw is-siwi tal-istqarrja li ta r-rikorrent lill-Pulizija mill-aspett kostituzzjonali tagħha. Dan juri li dik il-Qorti ma qisitx biss l-aspetti tal-implikazzjonijiet ta' ksur ta' dritt fundamentali marbutin ma' stqarrija meħuda bla ma l-persuna tkun mgħejjuna minn avukat, imma qieset ukoll x'qal ir-rikorrent f'dik l-istqarrija u mhux eskluż li qisitha bħala prova li setgħet tikkunsidraha biex tara jekk hu kienx ħati jew le tal-akkużi li tressqu kontrih;

Illi, minħabba f'hekk il-kwestjoni dwar jekk l-għemil tal-istqarrija fiċ-ċirkostanzi li fihom saret twassalx għall-ksur tal-jedd tar-rikorrent kif imħares taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni, tiddependi għal kollox minn jekk dik l-istqarrija titħalliex fl-inkartament jew jekk tqisitx diġà minn xi Qorti li kellha tiddeċiedi dwar il-ħtija jew le tar-rikorrent. Ladarba ħareġ li l-istqarrija tqiegħdet fl-atti tal-proċediment u ladarba jidher li l-Qorti tal-Maġistrati setgħet

[10] P.A. (Kost.) **17.1.2002** fil-kawża fl-ismijiet ***Karl Heinrich Muscat vs l-Avukat Ġenerali et***
[11] Kost. **16.10.2002** fil-kawża fl-ismijiet ***Anthony Żarb et vs Ministru tal-Ġustizzja et***
[12] Kost. **13.2.2017** fl-atti tar-Riferenza Kostituzzjonali fl-ismijiet ***Il-Pulizija (Spett. Graziella Muscat) vs Philip Borġ***
[13] Ara, f'dan ir-rigward, Kost. **24.6.2016** fil-kawża fl-ismijiet ***Malcolm Said vs Avukat Ġenerali et*** §§ 8 – 9

qieset dik l-istqarrija bħala waħda mill-provi li ressqet il-Prosekuzzjoni fil-każ tagħha kontra r-rikorrent, jiġi b'hekk li seħħ ksur tal-jedd għal smigħ xieraq tal-istess rikorrent taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni;

Illi **għal dak li jirrigwarda l-allegat ksur taħt l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni**, fil-partijiet rilevanti tiegħu għal dan il-każ, dan jipprovdi li: "*(1) Fid-deċiżjoni tad-drittijiet ċivili u ta' l-obbligi tiegħu jew ta' xi akkuża kriminali kontra tiegħu, kulħadd huwa intitolat għal smigħ imparzjali u pubbliku fi żmien raġonevoli minn tribunal indipendenti u imparzjali mwaqqaf b'liġi. .. ..; (2) Kull min ikun akkużat b'reat kriminali għandu jiġi meqjus li jkun innoċenti sakemm ma jiġix pruvat ħati skond il-liġi; (3) Kull min ikun akkużat b'reat kriminali għandu d-drittijiet minimi li ġejjin ... (ċ) li jiddefendi ruħu personalment jew permezz ta' assistenza legali magħżula minnu stess jew, jekk ma jkollux mezzi biżżejjed li jħallas l-assistenza legali, din għandha tingħata lilu b'xejn meta l-interessi tal-ġustizzja jeħtieġu hekk*";

Illi normalment, l-imsemmi artikolu jinqara flimkien mal-artikolu 6(1) tal-istess Konvenzjoni. Dan jingħad għaliex "*the specific enumeration in the third paragraph for criminal proceedings does not imply that an examination for compatibility with the third paragraph makes an examination for compatibility with the first paragraph superfluous, since the guarantees contained in the third paragraph of Article 6 are constituent elements, inter alia, of the general notion of a fair trial. The enumeration of the third paragraph is not limitative in that respect, and it is therefore possible that, although the guarantees mentioned there have been satisfied, the trial as a whole still does not satisfy the requirements of a fair trial*"[14];

Illi f'dan ir-rigward, għalhekk, jidher ċar li l-applikabilità tal-ħarsien tal-jedd għal smigħ xieraq taħt l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni hija usa' minn dik mogħtija għall-istess jedd taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni. Dan ukoll għaliex l-effetti tal-artikolu tal-Konvenzjoni jistgħu jiddaħħlu fis-seħħ dwar stħarriġ ta' lment ta' ksur ta' jedd għal smigħ xieraq sa minn qabel mal-każ jitressaq għal smigħ quddiem qorti, jekk kemm-il darba jintwera li l-proċediment x'aktarx ikun serjament kompromess b'xi nuqqas ta' tħaris fi stadju bikri ta' xi wieħed mid-dispożizzjonijiet ta' dak l-artikolu;

Illi llum il-ġurnata jidher li ma għad fadal l-ebda dubju li, għall-finijiet tal-artikolu 6(3) tal-Konvenzjoni, l-jedd li wieħed ikun mgħejjun minn avukat magħżul minnu nnifsu jew imqabbad għalih b'xejn meta ma jkollux minn fejn iħallas avukat, jibda jgħodd sa minn qabel is-smigħ proprju tal-każ kriminali. Jidher li din it-tifsira ħarġet mill-fatt li ladarba l-ħarsien tal-jedd ta'

[14] Van Dijk, van Hoof, van Rijn, Zwaak Theory and Practice of the European Convention on Human Rights (4th Edit, 2006), paġ. 631

smigħ xieraq fejn jidħol it-tul taż-żmien ta' kawża taħt l-artikolu 6(1) jgħodd f'kull stadju tal-proċediment[15], ma jistax jonqos li l-istess firxa tal-artikolu 6 ma tkunx tgħodd ukoll għal dawk il-garanziji minimi li l-persuna suġġetta għall-proċediment kriminali għandha jedd tgawdi taħt is-sub-artikolu (3) tal-imsemmi artikolu. Jidher li l-jedd li persuna tkun mgħejjuna minn avukat imqar waqt il-fażi tal-interrogazzjoni huwa b'rispett għad-dritt li l-ebda persuna ma għandha titħalla jew tkun imġiegħla tinkrimina lilha nnifisha[16];

Illi maż-żmien, it-tħaddim mogħti lil dan is-sub-artikolu fejn jidħol il-jedd ta' għajnuna ta' avukat ukoll fil-waqt li l-persuna tkun għadha miżmuma mqar b'suspett ta' twettiq ta' reat jew waqt l-istħarriġ tal-istess reat, u qabel ma jkunu nħarġu kontra tagħha akkużi speċifiċi, twessa' biex jinkludi l-waqt fejn dik il-persuna tkun intalbet u tkun tat stqarrija lill-Pulizija u dan biex jingħata ħarsien "prattiku u effettiv" lill-imsemmi jedd[17]. Dan il-jedd tal-preżenza ta' avukat sa minn dak il-waqt bikri tal-"proċediment" ma jistax jiċċaħħad jekk mhux għal "raġunijiet tajbin"[18] jew jekk il-persuna suspettata nnifisha tirrifjuta li tkun mgħejjuna minn avukat[19]. F'dan ir-rigward ingħad li "*neither the letter nor the spirit of Article 6 of the Convention prevents a person from waiving of his own free will, either expressly or tacitly, the entitlement to the guarantees of a fair trial, as long as a waiver of the right is given in an unequivocal manner and was attended by the minimum safeguards commensurate to its importance*"[20];

Illi, fin-nuqqas ta' rinunzja bħal din, jaqa' fuq l-awtorità pubblika li turi kemm li kien hemm raġuni tajba biex iċċaħħad lil persuna milli tkun mgħejjuna minn avukat u kif ukoll li dik il-persuna tassew u mingħajr theddid irrinunzjat għal dak il-jedd. Din il-kwestjoni wkoll kienet mistħarrġa b'reqqa mill-ogħla Qorti tagħna u din il-Qorti ma jidhrilhiex li għandha għalfejn terġa' toqgħod ittenni dak li ingħad minn dik il-Qorti aktar milli tirreferi għas-sentenza relativa[21];

Illi jidher li fejn – bħalma kienet il-qagħda f'Malta fiż-żmien rilevanti għall-każ tar-rikorrent – il-liġi ma kinitx tagħti lil persuna miżmuma jew interrogata mill-Pulizija li tikkonsulta ma' jew tkun mgħejjuna minn avukat tal-fiduċja tagħha, qabel ma tħalli stqarrija, kienet biżżejjed biex twassal għal sejbien ta' ksur tad-dispożizzjonijiet tal-artikolu 6 tal-Konvenzjoni[22]. Minbarra dan, jidher ukoll li dawk il-prinċipji jgħoddu wkoll fejn il-proċediment

---

[15] Q.E.D.B. **24.11.1993** fil-kawża fl-ismijiet ***Imbrioscia vs Svizzera*** (Applik. Nru. 13972/88) § 36
[16] Q.E.D.B. **12.1.2016** fil-kawża fl-ismijiet ***Borġ vs Malta*** (Applik. Nru. 37537/13) §§ 56 – 58
[17] Q.E.D.B. (GC) **27.11.2008** fil-kawża fl-ismijiet ***Salduz vs Turkija*** (Applik. Nru. 36391/02) § 55 li qalbet is-sentenza mogħtija mit-Tieni Sezzjoni fl-**26.4.2007** li ma kinitx sabet ksur tal-art. 6(3)(ċ) tal-Konvenzjoni
[18] Q.E.D.B. (GC) **25.1.1996** fil-kawża fl-ismijiet ***Murray vs Renju Unit*** (Applik. Nru. 18731/91) § 63
[19] Q.E.D.B. **23.2.2010** fil-kawża fl-ismijiet ***Yoldas vs Turkija*** (Applik. Nru. 27503/04) § 51
[20] Q.E.D.B. **15.9.2011** fil-kawża fl-ismijiet ***Paskal vs Ukrajina*** (Applik. Nru. 24652/04) § 76
[21] Kost. **2.3.2018** fil-kawża fl-ismijiet ***Dominic Camilleri vs Avukat Ġenerali***
[22] Q.E.D.B. **2.4.2015** fil-kawża fl-ismijiet ***Dimech vs Malta*** (Applik. Nru. 34373/13) § 44

kriminali ma jkunx għadu ntemm (għalkemm, f'dak il-każ, jridu jidħlu kunsiderazzjonijiet oħrajn marbuta mar-rimedjabilità tempestiva tal-użu li jista' jew ma jistax isir minn stqarrija mogħtija f'ċirkostanzi bħal dawk). F'dak ir-rigward il-fatt waħdu li fl-imsemmi proċediment intużat l-istqarrija li r-rikorrent kien ta lill-Pulizija bla ma kien ingħata l-opportunità li jikkonsulta ma' avukat tal-għażla tiegħu taf iġġib magħha s-sejbien awtomatiku ta' ksur tal-jedd tar-rikorrent dwar smigħ xieraq bi ksur tad-dispożizzjonijiet tal-artikolu 6(3)(ċ) tal-Konvenzjoni jekk kemm-il darba dik l-istqarrija ntużat fil-proċediment bħala prova kontra min għamilha;

Illi ma jirriżultax li, fil-każ tar-rikorrent, kien hemm xi raġunijiet hekk serji u partikolari (li l-QEDB tiġborhom taħt il-kliem '*compelling reasons*'[23]) li jċaħħdu lir-rikorrent milli jkun mgħejjun minn avukat waqt li kien interrogat u waqt li kien qed jagħti l-istqarrija. Ir-raġuni waħdanija li dan ma sarx jidher li kienet li, dak iż-żmien, il-liġi fis-seħħ ma kinitx tħalli li persuna fil-qagħda tar-rikorrent setgħet titlob dik l-għajnuna. Ladarba huwa hekk, jiġi li dik iċ-ċaħda u dak in-nuqqas fil-liġi (li, fis-sewwa, jrid jingħad li kienet diġà għaddiet minn kull stadju fil-Parlament sa minn snin qabel imma ma nġabitx fis-seħħ) iwasslu biex ikollu jinstab li jkun hemm ksur tal-jedd kif imħares taħt dan is-sub-inċiż partikolari tal-artikolu 6 tal-Konvenzjoni li kieku dik l-istqarrija titħalla tintuża bħala prova kontra r-rikorrent;

Illi, meta jitqiesu ċ-ċirkostanzi kollha fattwali tal-każ fid-dawl tal-kunsiderazzjonijiet li għadhom kemm saru, il-Qorti tasal għall-fehma li r-rikorrent ġarrab ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq kemm taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u kif ukoll taħt l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni;

Illi għar-rigward tal-kwestjoni li r-rikorrent ma tħalliex ikun jaf x'kellha dwaru l-Pulizija fil-'*file*' tagħha, ir-rikorrent jgħid li dan il-ksur tal-istess jedd tiegħu għal smigħ xieraq joħroġ miċ-ċaħda li jitħalla jikkonsulta ma' avukat waqt li kien qed ikun interrogat;

Illi, min-naħa l-oħra, l-intimati wkoll jitkellmu mill-anqas dwar dan l-ilment u jgħidu biss li mill-provi ħareġ li l-Ispettur li interroga lir-rikorrent (u lill-persuna li kienet miegħu u li fuq il-persuna tagħha nstabu l-pilloli) kien għarrfu b'dak li kien jaf u ma ħbielu xejn minn dak li, sa dak il-ħin, il-Pulizija kienet taf dwaru. Iżidu jgħidu wkoll li mhuwiex stabbilit il-jedd fil-liġi tal-aċċess għall-'*Police file*' u għalhekk ma jistax ikun li seħħ ksur tal-jeddijiet tar-rikorrent f'dan ir-rigward;

[23] Cfr ***Borġ vs Malta*** § 57 u ara wkoll Q.E.D.B. (GC) **13.9.2016** fil-kawża fl-ismijiet ***Ibrahim et vs Renju Unit*** (Applik. Nru. 50541/08) § 258

Illi l-Qorti tagħraf li dak li jilminta minnu r-rikorrent f'dan ir-rigward ma kienx hemm dwaru xi dispożizzjoni tal-liġi fis-seħħ meta ġara l-każ tiegħu[24]. Madankollu, ilu żmien magħruf li l-jedd ta' aċċess għal tagħrif li jista' jxejjen jew idgħajjef il-ħtija tal-persuna mixlija jimxi id f'id mal-jeddijiet imħarsin taħt l-artikolu 6(3)(ċ) tal-Konvenzjoni. Minħabba f'hekk jingħad li "*In principle, fairness requires adequate disclosure to the defence, prior to the trial and in sufficient time to enable its effective use in preparing the defence, of any material capable of assisting the defence. In some cases, such as those involving national security issues, an exception to the general rules about the disclosure of evidence is allowed on public interest grounds. One recognized procedure is for the trial judge to examine the sensitive evidence ex parte so as to rule on whether the public interest in secrecy outweighs the value of the material to the defendant*"[25]. Minn dan jidher li dan l-aċċess għandu jiċċaħħad biss f'ċirkostanzi eċċezzjonali[26];

Illi madankollu l-Qorti tqis li l-imsemmija regola tgħodd fil-qafas ta' proċedura mnedija quddiem qorti. Dan jidher li huwa l-każ jekk wieħed jara t-taqsima "E" tal-Ittra Bi Drittijiet[27] li, għar-rigward tal-aċċess għad-dokumenti, tagħraf bejn l-istadju li bniedem ikun inżamm b'arrest (f'liema każ, l-aċċess ikun għal dawk id-dokumenti meħtieġa għall-kontestazzjoni tal-arrest jew detenzjoni) u dak fejn il-każ ikun tressaq quddiem qorti (f'liema każ l-aċċess huwa dwar kull prova materjali favur jew kontra l-akkużat);

Illi r-rikorrent ma fissirx kif in-nuqqas ta' aċċess għal dokumenti li seta' kellha f'idejha l-Pulizija fil-waqt li kienet qiegħda tinterrogah (u ma jidhirx li f'dawk iċ-ċirkostanzi l-Pulizija kellha xi dokumenti, ladarba l-istqarrija ttieħdet ftit ħin biss wara li r-rikorrent kien arrestat) ġablu ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq. Il-Qorti terġa' ttenni li ladarba l-proċeduri kontra r-rikorrent għadhom għaddejjin, il-jedd li jaċċedi għal dawk id-dokumenti, jekk hemm, u li jħejji kif jixraq id-difiża tiegħu għadu mhux mittiefes. Minbarra dan, minħabba l-kunsiderazzjonijiet li saru qabel (u l-provvediment li ser jintgħamel fil-parti dispożittiva ta' din is-sentenza dwar l-istqarrija magħmula mir-rikorrent), ir-rikorrent ma jista' jilminta minn l-ebda ħsara marbuta man-nuqqas ta' aċċess għall-'*file*' tal-Pulizija fl-istadju li kien interrogat għaliex dawk iċ-ċirkostanzi mhumiex se jkunu meħtieġa għat-tħejjija xierqa tad-difiża tiegħu jekk kemm-il darba l-proċeduri kontrih jitkomplew[28];

Illi dan jingħad lil hinn mill-fatt li biex wieħed iqis jekk iċ-ċaħda għall-aċċess ta' dokumentazzjoni ġabitx magħha ksur tal-jedd għal smigħ xieraq

[24] Id-dispożizzjonijiet rilevanti ddaħħlu fit-Titolu VI tal-Ewwel Taqsima tat-Tieni Ktieb tal-Kap 9 bis-saħħa tal-Att IV tal-2014 (li daħal fis-seħħ fit-18 ta' Marzu, 2014) fl-artt. 534A sa 534AG

[25] W A Schabas _The European Convention on Human Rights – A Commentary_ (OUP 2015) pġ. 310

[26] Q.E.D.B. **11.1.2011** fil-kawża fl-ismijiet ***McKeown vs Renju Unit*** (Applik. Nru. 6684/05) §§ 40 – 47

[27] Li tikkostitwixxi t-Taqsima I tal-Iskeda "E" tal-Kap 9 li ddaħħlet ukoll bis-saħħa tal-Att IV tal-2014

[28] Kost.**13.2.2017** fl-atti tar-Riferenza fl-ismijiet ***Il-Pulizija (Spett. M Bondin) vs Clayton Azzopardi*** §§ 20 – 23

ta' dak li jkun, irid jitqies fil-qafas tal-proċediment kollu li jkun u mhux biss b'riferenza għal episodju wieħed maqtugħ għalih[29];

Illi fid-dawl ta' dawn il-kunsiderazzjonijiet, il-Qorti ma ssibx li r-rikorrent ġarrab ksur tal-jedd tiegħu għal smigħ xieraq taħt din il-kawżali;

Illi jifdal li l-Qorti tqis **ir-rimedju** li jixraq jingħata lir-rikorrent għall-finijiet tat-**tieni talba** tiegħu. Mill-kunsiderazzjonijiet magħmula aktar 'il fuq, jidher li l-provvediment l-aktar xieraq ikun dak li ma jħallix l-istqarrija magħmula mir-rikorrent tagħmel parti aktar mill-atti proċesswali tal-każ tiegħu, ladarba din ingħatat f'kundizzjonijiet li llum jitqiesu bħala leżivi tal-jedd tiegħu taħt l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni. Tqis ukoll li, mingħajr it-tneħħija tal-istess stqarrija mill-atti, il-possibilità li l-Qorti li quddiemha għadu qiegħed jinstema' l-każ tar-rikorrent tinqeda biha jew tiġbed xi fehma minn dak li jissemma fiha, tista' ġġib ukoll ksur tal-jedd tar-rikorrent imħares taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni. Il-Qorti jidhrilha li t-tneħħija mill-atti tal-imsemmija stqarrija tkun rimedju xieraq u effettiv biex jitneħħa għal kollox kull biża' ta' ksur tal-jeddijiet li dwarhom ir-rikorrent ressaq din il-kawża;

Illi l-Qorti żżid tgħid li llum il-ġurnata jidher li l-Qrati ta' kompetenza kriminali saru jagħrfu l-implikazzjonijiet 'kostituzzjonali' marbuta ma' stqarrijiet li jkunu ttieħdu minn persuna li ma tkunx ingħatat għajnuna minn avukat, u jidher li dawk il-Qrati huma sensittivi ħafna li x-xogħol tagħhom iwettquh sewwa u b'ħarsien tal-jeddijiet fundamentali tal-persuni akkużati li jitressqu quddiemhom. Dan jidher ukoll li sar fil-każ tar-rikorrent, fejn il-Qorti tal-Maġistrati mxiet mal-ġurisprudenza tal-Qorti Kostituzzjonali (għall-anqas safejn kienet aġġornata sa dak iż-żmien) biex tqis jekk kellhiex jew le tinqeda bl-istqarrija tar-rikorrent bħala prova ammissibbli. L-istess jista' jingħad issa, fl-istadju li waslu l-proċeduri tar-rikorrent quddiem il-Qorti tal-Appell Kriminali. Din il-Qorti għandha għax tifhem li dik il-Qorti (u ma hemmx dubju li d-difiża se tressaq sottomissjonijiet f'dan ir-rigward ukoll) se tqis l-aspetti kollha marbuta mal-jedd fundamentali ta' smigħ xieraq meta tqis l-appell imressaq quddiemha;

Għal dawn ir-raġunijiet, il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi:

Tilqa' limitatament l-ewwel talba attriċi billi ssib li l-jedd għal smigħ xieraq tar-rikorrent, kemm taħt il-Kostituzzjoni u kif ukoll taħt il-Konvenzjoni, jinkiser jekk kemm-il darba jsir użu mill-istqarrija li r-rikorrent ta bla ma kien mgħejjun minn avukat; imma **tiċħad l-istess talba** għall-bqija, billi

[29] P.A. Kost LSO **27.2.2018** fil-kawża fl-ismijiet ***Graziella Attard vs Avukat Ġenerali*** (appellata)

ma jirriżulta l-ebda ksur tal-jeddijiet tar-rikorrent u la taħt l-artikolu 39 tal-Kostituzzjoni u lanqas taħt l-artikolu 6 tal-Konvenzjoni biċ-ċaħda lir-rikorrent tal-aċċess għall-'*file*' tal-Pulizija;

Tipprovdi dwar it-tieni talba attriċi billi tordna li ma jista' jsir l-ebda użu mill-istqarrija tar-rikorrent u li din titneħħa mill-atti proċesswali tal-każ li qiegħed jitmexxa kontrih quddiem il-Qorti ta' kompetenza kriminali, bħalma trid titneħħa wkoll kull xhieda mogħtija matul dak il-proċediment li ssemmi l-kontenut tal-istess stqarrija; u

Tordna li, fiċ-ċirkostanzi u bi tħaddim tar-regola miġjuba fl-artikolu 223(3) tal-Kapitolu 12 tal-Liġijiet ta' Malta, kull parti **tħallas l-ispejjeż tagħha** fil-kawża.

Moqrija

Onor. Joseph R. Micallef LL.D.,
Imħallef

15 ta' Novembru, 2018